

De Jong Nederlandse Gemeenschap

R. De Smets voorafspiegeling van de Dietse samenleving

Luc VANDEWEYER

Na 11 november 1918 verscheen de eerste Vlaams-nationalistische partij, het Vlaamse Front, op het politieke toneel. Deze partij huldigde een democratisch en federalistisch programma. Niet iedere Vlaamsgezinde kon daarmee instemmen. Een belangrijk deel van de ontevreden en zou zich vanaf 1922 rond het weekblad *Vlaanderen* verzamelen met de vrijzinnige Jozué De Decker en de katholieke priester Robrecht De Smet als leiders, die herhaalde malen probeerden om de frontpartij te vervangen door een autoritaire, radicaal anti-belgische en buitenparlementaire organisatie. De eerste poging was het Verbond van Vlaams-Nationalisten „De Blauwvoet”¹.

Al in het begin van de jaren twintig bleek dat „De Blauwvoet” geen levenskansen had. Maar Robrecht De Smet was niet van plan om bij de pakken te blijven zitten. „Kent U een jongeman (geen student! Ik bedoel iemand van omstreeks 25 jaar, hangt een beetje af van zijn ernst) die eventueel bereid ware een jaar van zijn leven te besteden aan een proeve van organisatie, die wel kan mislukken maar zou goed als zeker slagen en schitterend slagen zou... De bewuste jongeman zou moeten bereid zijn, om gedurende een jaar als een apostel Vlaanderen te doorreizen, van stad tot stad en van dorp tot dorp, overal het goede zaad zaaïend door zijn woord”. Katholiek zijn was een vereiste, welsprekendheid ook, en bovendien moest de kandidaat onvoorwaardelijk kunnen gehoorzamen. Dit cryptische fragment dateert van eind 1925 en komt uit een brief van De Smet aan Hendrik Cayman, de redactiesecretaris van *Vlaanderen*. Pas in de loop van de volgende jaren zou blijken welk soort organisatie De Smet in zijn achterhoofd had².

De Jungdeutscher Orden

De Smet had kennis gemaakt met de Jungdeutscher Orden van de vroegere frontofficier Athur Mahraun. Deze wilde na de wapenstilstand de principes van tucht en orde, plicht en gerechtigheid naar de Duitse samenleving overhevelen.

1. L. VANDEWEYER, *De eerste barsten in het Vlaamse Front*, in: *Wetenschappelijke Tijdingen*, 1985, p. 78-94.

2. De Smet aan Cayman, 23 dec. 1925, Pap. *Vlaanderen*, AMVC.

Mahraun had intens geloofd in de verheven retoriek van het keizerlijke officierenkorps. Het chaotische naoorlogse Duitsland stelde hem teleur. Hij zag de oplossing in een overbrengen van de geest en de kameraadschap van het leger naar de burgermaatschappij. Dat was de enige mogelijkheid om de groepsbelangen te overstijgen. Hij stichtte zijn Orden in 1920. De groep breidde zich snel uit. Inspiratie werd gevonden bij de oude Duitse ridderorden. Kerngedachte was: „Massa verdirbt, Gemeinschaft erhebt!”³.

In het archief van De Smet bevindt zich een flink pakket documenten van de Jungdeutscher Orden: doelstellingen, statuten, propagandamateriaal... De eerste contacten met de groep van Mahraun zijn in het archief te traceren tot in 1925. De tussenpersoon was de oud-activist Godfried Rooms. Rooms was als Belgisch soldaat door de Duitsers tijdens de eerste wereldoorlog krijgsgevangen gemaakt en was in het kamp van Göttingen geëvolueerd tot een verdediger van de samenwerking met de Duitsers. Hij werd door het Duitse leger in 1918 ingezet in de propagandadienst aan het IJzerfront, waar hij de Vlaamse soldaten tot overlopen moest bewegen. Na 11 november dook hij weer op in Göttingen, waar hij zijn best deed om de daar nog aanwezige groep activisten te organiseren. Rooms hoopte met hen te kunnen bijdragen aan gewelddadige Vlaams-nationalistische actie in Vlaanderen⁴.

De eerste, zeer lovende, berichten over de Jungdeutscher Orden verschenen in *Vlaanderen* op 12 september 1925 en op 17 april en 14 augustus 1926. Vanaf dan werd vaak en uitvoerig geciteerd uit Mahrauns blad. Jozué De Decker was weinig opgetogen over deze Duitse contacten van De Smet en bovendien wantrouwde hij Godfried Rooms. Vooral De Smets opvatting dat de Jungdeutscher Orden een navolgenswaardig voorbeeld was om het Vlaams-nationalisme in te palmen, deelde hij niet: „De Jung-deutscher Orden is geen product dat zo maar ongewijzigd en onaangepast in Vlaanderen geïmporteerd kan worden: de Duitsers hebben hun staat, die zij te slap vinden. Dat is hun probleem. Maar wij hebben nog geen... staatkundig organisme. Het probleem is bij ons geheel anders”⁵.

De Smet zette toch door. Hij ontmoette een delegatie van de Orden in Rotterdam in de lente van 1926. Of hij toen — of later — ook geld ontving is niet zeker, maar een lege envelop in zijn archief met daarop „Mahraun (subsidie)” geeft grond aan dit vermoeden. In ieder geval was er tijdens die ontmoet-

3. A. MAHRAUN, *memoires...*, fragmenten ons bezorgd door Etienne Verhoeven, waarvoor onze dank.

4. J. BRANS, *Rooms Godfried*, in: *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, p. 1355. Emiel Kayenbergh aan De Smet, 6 sept. 1926, Pap. *Vlaanderen*, AMVC. Rooms werkte ook mee aan het blad van de Jungdeutscher Orden, *Der Jungdeutsche*. Over Rooms' naoorlogse actie in Göttingen: W. DOLDERER, *Van aktivisme naar bolsjevisme? Het studentengenootschap „Flandria” te Göttingen*, in: *Wetenschappelijke Tijdingen*, 1985, p. 117-118.

5. De Decker aan De Smet, z.d. (eind 1925 n.v.d.a.) en 8 april 1926, Pap. De Decker, AMVC.

ting sprake van de oprichting van een „Jong Vlaamse partij”. De Decker had vooral een afkeer van de verzoenende houding bij de Duitse gesprekspartner tegenover Frankrijk. In zijn ogen was Frankrijk de aartsvijand en was een Duitse revancheoorlog de enige mogelijkheid om Frankrijk, en zodoende ook België uit te schakelen. Pas dan kon de basis gelegd worden voor een Groot-Nederlandse staat⁶.

Dit meningsverschil zou De Smet en De Decker uit elkaar doen groeien. De Decker wilde afhaken: „Uw schrijven van gisteren bevestigt datgene waarvan ik sinds geruime tijd een vermoeden had, nl. dat U, andere wegen opwilt dan ik. Het ogenblik is werkelijk gekomen dat ik ophoud de leiding van *Vlaanderen* in handen te hebben. De Jungdeutscher Orden is uitstekend voor Duitsland, de behoeften van Vlaanderen zijn op dit ogenblik anders”⁷.

De Smet liet zich door die kritiek niet weerhouden en stelde een memorandum op om „De Blauwvoet” te hervormen naar het Duitse model. Hij vond een medestander in de Westvlaamse priester en oudstrijder Maurits Geerardijn. Net zoals De Smet was Geerardijn wegens zijn openlijk Vlaams-nationalisme in conflict gekomen met zijn bisschop. Samen zouden zij de basisteksten en principes van de Jungdeutscher Orden vertalen en er bekendheid aan geven vanaf 1928⁸.

Mahrauns denkbepelden waren gemakkelijk te enten op de traditionalistische ideologie die eigen was aan het milieu waaruit De Smet en Geerardijn stamden: het Westvlaamse platteland met zijn ultramontaans-katholieke dominantie en zijn afkeer voor het gedachtengoed van de Verlichting en de Franse revolutie. Vrijdenkerij, liberalisme en klassenstrijd werden in deze kringen categorisch afgewezen.

De Jong Vlaamse gemeenschap

„Onder gemeenschap verstaan wij „orde”, dit is dadengemeenschap. „Jong-vlaams” betekent niet jeugdbeweging maar het jonge en het nieuwe willen”. Het kwam er op aan dezelfde geest te bezitten als de Vlaamse strijders van 1302. „De Jong Vlaamse Orde wortelt in de traditie dier middeleeuwse riddersorden van kruisvaarders, wier broeders hun kracht en hun leven veil hadden voor hun ideaal, die ver van standslaatdunkendheid en vooroordelen met elkander omgingen en aan hun oversten in mannetrouw onderdanig waren”. De Jong Vlaamse Gemeenschap zou zich te weer stellen tegen alles wat het

6. De Decker aan De Smet, 24 mei en 16 juni 1926, Pap. De Decker, AMVC.

7. De Decker aan De Smet, 24 aug. en 9 Sept. 1926, Pap. De Decker, AMVC.

8. De Decker aan De Smet, 18 juli 1927, Pap. De Decker, AMVC. J. DELEU, *Geerardijn, Maurits*, in: *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, p. 565-566.

volk verdeelde: „klassenstrijd, partijtwisten, de standsvooroordelen zijn nog te machtig”. Doel was de „oud-Germaanse staatsopvatting”. „Een vrij rijk van alle Nederlanders, één in al zijn stammen en standen, is haar politiek ideaal en einddoel”.

Maar: „NOG NOOIT HEEFT IN DE GESCHIEDENIS DE MASSA DE DOORSLAG GEGEVEN. Steeds hebben de geestelijke krachten, steeds hebben de minderheden het heden en de toekomst gevormd”. Daarom zou men strenge eisen stellen aan de kandidaat-leden. Volk en staat zouden één moeten zijn; daarbij moest teruggegrepen worden naar „oeroude beproefde Germaanse traditie”.

Naast de „Germaanse” traditie was De Smet overtuigd, dat ook het christendom een noodzakelijke inbreng had. De „hulp van de Almachtige” was vereist, maar dit zou geen probleem zijn, daar hun strijd stellig door God gewild was. Bovendien waren slechts mensen met een vast geloof en godsvertrouwen volkomen betrouwbaar. „Voor Godloochenaars is er in onze geleerden geen plaats”.

De hiërarchische structuur en zelfs de naamgeving werden letterlijk gekopieerd. De Gemeenschap zou geleid worden door een grootmeester, bijgestaan door een hoge raad. Aan het hoofd van de gemeenschapsambtenarij stond een kanselier. De eerste kern was de schare, de eerste zelfstandige eenheid, de broederschap, met aan het hoofd een broedermeester. Daarboven stond de gouw met de gouwmeester. De hoge raad bestond uit de grootmeester en de leiders der gouwen. Samen vormden ze de opperste leiding. De meesters werden door de onderdanen verkozen en door hun oversten bevestigd en dat zouden ze blijven zolang ze het vertrouwen genoten. De broeders en de zusters moesten in vrijwillig aangegane gehoorzaamheid tegenover de meesters staan. In een dergelijke hiërarchie was de machtigste figuur zonder twijfel de grootmeester⁹. Maar was de Jong Vlaamse Gemeenschap méér dan een papieren ding? De Decker schreef met enig leedvermaak aan De Smet: „Zeg eens, waarde vriend, De Jong Vlaamse Gemeenschap, bestaat die wel reeds? Er zijn, meen ik, nog geen leden en geen statuten. Onze dierbare Blauwvoet had ten minste statuten, officieren en een klein stelletje soldaten. Is het de bedoeling dat de Jong Vlaamse Gemeenschap meer uitbreiding neemt? Als men mij met mijn Raad van Vlaanderen in de steek wil laten moet men het duidelijk zeggen”. „De Blauwvoet” had in de ogen van De Decker een veel praktischer karakter dan de Jong Vlaamse Gemeenschap, die teveel zweverige mystiek bevatte. Bovendien probeerde hij op dat ogenblik greep te krijgen op het Vlaams-

9. Programma van de Jong Vlaamse Gemeenschap, z.d. in Pap. De Smet, AMVC. De vergelijking met de teksten van de Jungdeutscher Orden leert hoezeer De Smet alles klakkeloos vertaalde. Zie ook *Het kompas van den vlaming* van Maurits Geerardijn uit 1929. Een goed historisch overzicht van de Jong Nederlandse Gemeenschap is te vinden bij: A.W. WILLEMSSEN, *Het Vlaams-Nationalisme. De geschiedenis van de jaren 1914-1940*, Utrecht, 1969, p. 311 e.v.

nationalisme via een Derde Raad van Vlaanderen; De Smets initiatief kon daarbij slechts hinderlijk zijn¹⁰.

Maurits Geerardijn steunde De Smet door dik en dun. Hij had zelfs zijn medewerking aan *Jong Dietschland*, de katholiek-integralistische concurrent van *Vlaanderen*, afhankelijk gemaakt van de steun die het weekblad wilde verlenen aan het lanceren van de Jong Vlaamse Gemeenschap. Dat liep binnen de redactie niet van een leien dakje: „Ik heb een hele historie gehad met het artikel in *Jong Dietschland* over de Jong Vlaamse Gemeenschap. Geen eensgezindheid in de groep, tegenwerking zelfs, zodanig dat de redactie in zijn volgend nummer wenst te zeggen dat het noch voor noch tegen de Jong Vlaamse Gemeenschap was”. Geerardijn had daarop zijn ontslag ingediend, maar bleef uiteindelijk toch bij de redactieploeg¹¹.

Bij de geestesverwanten in Vlaanderen zelf was er ook weinig begrip te vinden. Van Severen was er tegen en uit de briefwisseling van De Smet met Geerardijn blijkt dat ook de vroegere Blauwvoetvoorman Jeroom Leuridan niet erg gelukkig was met het nieuwe initiatief¹².

De broederbrieven, zowat het paspoort van de Jongvlaming, werden pas laat uitgereikt. De Smet bezat nr. 2 en deze dateert van oktober 1930. Bovendien was de naam van de organisatie eng-Vlaams en dat strookte niet met de Groot-Nederlandse overtuiging die deze mensen via het weekblad *Vlaanderen* zo uitvoerig beleden.

De Jong Nederlandse Gemeenschap

Onder deze naam dook het geesteskind van De Smet weer op in de loop van 1931. Er is wat briefwisseling bewaard waarin gedagdroomd werd over de grote rol die de Gemeenschap nog te spelen had en op welke manier het politieke einddoel kon verwezenlijkt worden. De opbouw van een militia en het voeren van straatgevechten werden daarbij niet vergeten¹³.

Pas einde 1931 stond de kern van de Gemeenschap, de „hoge dienstkamer”, formeel op poten en kon begonnen worden met de uitbouw. De Nederlander

10. De Decker aan De Smet; 28 juni 1928, Pap. De Decker, AMVC. Voor de Derde Raad van Vlaanderen, zie: L. VANDEWEYER, *De politieke rol van August Borms tussen 1918 en 1933*, in: *Verschaeveiana, jaarboek 1986*, vooral p. 97-113.

11. Geerardijn aan De Smet, 6 nov. 1928, Pap. De Smet, AMVC.

12. Spincemaille aan Goossenaerts, 28 sept. 1928, Pap. Goossenaerts S 79665, AMVC. Briefwisseling De Smet-Geerardijn in Pap. De Smet, AMVC.

13. Theo De Jong aan De Smet, 10 juli 1931, Pap. De Smet, AMVC. Zie ook andere brieven betreffende de Gemeenschap in Pap. De Smet en Pap. Jong Nederlandse Gemeenschap, AMVC. *Roeland*, 15 feb. 1931, met een aankondiging van een vergadering in het Antwerpse. *Roeland* was het blad van de Katholieke Volkspartij voor Vlaanderen in het arrondissement Antwerpen. De Smet had in deze kring veel invloed.

Willem Goedhuys, komende uit de Groot-Nederlandse studentenbeweging en redactielid van *Vlaanderen*, zou een leidende rol spelen. De verwachtingen waren hoog gespannen. Goedhuys schreef aan de leden van de hoge dienstkamer: „Anderzijds mag niet uit het oog worden verloren dat de hoge dienstkamer bestemd is om uit te groeien tot een zeer uitgebreid administratief lichaam voor de beide Nederlanden”¹⁴.

Uit het verslagboek „uitgaande stukken” blijkt dat pas vanaf januari 1932 de zaak administratief begon te draaien. Er werd een maandblad op touw gezet onder de naam *Volksorde*, dat tussen maart 1932 en juni 1935, met onderbrekingen, verscheen en dat de ideeën van *Vlaanderen* vertaalde naar een jeugdiger publiek toe. Het was vooral gericht op vorming binnen de organisatie, veel minder op propaganda. Er werd verwacht dat het blad een grootse toekomst voor zich had. Overal in de gowen werden gow-redacteuren aangesteld¹⁵.

Uit de bewaarde papieren blijkt dat er in Vlaanderen her en der wat kernen waren, maar de leiding was volledig in handen van Nederlanders, allen vroeger actieve bestuursleden van het Dietsch Studenten Verbond en nu betrokken bij de redactie van *Vlaanderen*. Ook De Smet, als enige Vlaming, woonde al sinds 1922 in Nederland. De namen van Willem Goedhuys, Jan Broekman, Theo en Lode De Jong, H.G.C. Cohen Stuart, S. Modderman en Betty Vriesman, de latere vrouw van Broekman, ... springen in het oog. Maar wat met de Vlamingen? Er was een kern rond de jeugdige Daniël Merlevede in Menen. In het Gentse rond de familie Thiel en de aangetrouwde Raf Van Hulse, in het Antwerpse trok de arts Edgard Muylle met J. De Wit en C. Schoenmaeckers aan de kar. In Hasselt was postbode C. Martens actief met C. Smeets. In Mechelen leidde Lode Van der Meulen een knapenschaar.

De getalsterkte leren we bij benadering kennen in een brief van G.W. Haas aan gemeenschapsvoortrekker Theo De Jong. Zusters, broeders, gezellen en jonge broeders werden samengeteld en dan zag de getalsterkte er als volgt uit:

Antwerpen	: 29
Amsterdam	: 9
Boom	: 32
Gent	: 21
Mechelen	: 30
Terneuzen	: 1

Deze cijfers geven een totaal van 122. Een zeer schraal resultaat, daar de opgave dateert van september 1932¹⁶.

De voornaamste reden voor deze numerieke armoede lag in het feit, dat De Smet zijn invloed op de studentenbeweging in Vlaanderen had verloren. Had

14. Goedhuys aan leden van de hoge dienstkamer, 26 nov. 1931, Pap. Jong Nederlandse Gemeenschap, AMVC.

15. Dienstvoorschrift nr. 2, 20 feb. 1932, Pap. Jong Nederlandse Gemeenschap, AMVC.

16. G.W. Haas en Th. De Jong, 19 sept. 1932, Pap. Jong Nederlandse Gemeenschap, AMVC.

het Katholiek Vlaams Hoogstudentenverbond enkele jaren daarvoor nog belangstelling gehad om in zijn geheel aan te sluiten bij de Jong Vlaamse Gemeenschap, dan werd nu de opvolger volstrekt niet vertrouwd. Numeriek telde de Gemeenschap in Leuven op haar hoogtepunt slechts een 15-tal leden en de eerste openbare vergadering ging pas door op 18 december 1933 met Reimond Tollenaere als spreker. Ook binnen het A.K.V.S had De Smet minder invloed. Enkel in West-Vlaanderen wilde een deel der radicale elementen aansluiten bij de Gemeenschap¹⁷.

Ook in Nederland vlotte het niet. Het was van geheimzinnigheid stootte velen af. Dat ondervond De Smet, toen hij probeerde om zijn mensen in de Dietse Bond binnen te loodsen op de algemene vergadering van 3 juni 1933. Daar werden in één klap 112 aspirant-leden voorgesteld. De Dietse Bond was altijd een vrij select clubje van deftige Groot-Nederlanders geweest en dit overrompelende aantal maakte het bestuur zenuwachtig. De woordvoerder van de Jong Nederlandse Gemeenschap deed zijn best om de gemoederen tot bedaren te brengen en noemde elke verdenking hersenschimmig. Pas na vele maanden kwam er enige toenadering¹⁸.

Die geheimzinnigheid was in belangrijke mate terug te voeren op het karakter en de handelwijze van De Smet. Zelfs tegenover zijn naaste medewerkers stelde De Smet het voor, alsof achter hem pas zich de ware leiding bevond. Dat irriteerde zelfs Goedhuys, de nummer twee: „Zelfs ik weet niet wie dat zijn en werk alleen daar mee omdat ik U vertrouw”. Overigens blijkt uit deze brief dat ze zeer verlegen waren met de incidenten in de Dietse Bond¹⁹.

Een belangrijk propagandamiddel viel weg, toen *Vlaanderen* eind 1933 ten onder ging in een fusieoperatie met het al even noodlijdende *Jong Dietschland*. Het enige middel om continuïteit te bewaren was nu het al vroeger gestaakte *Volksorde* terug uit te geven. Het herverschijnen van het gemeenschapsblad was een krachteloze zet, die zelfs bij de Dietse Bond geen steun vond²⁰.

17. L. VOS, *Ideologie en idealisme*, in: *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, p. 283-284 en 299-300. en L. VOS-GEVERS, *Dat Volk moet herleven, het studententijdschrift De Vlaamse Vlagge, 1875-1933* Leuven 1976, p. 282. L. VOS, *De Dietse studentenbeweging*, in: *Colloquium over de geschiedenis van de Belgisch-Nederlandse betrekkingen tussen 1815 en 1845*, Acta, Gent 1982, p. 475-476. Over de stichting in Leuven, zie A. Thiel aan De Smet, 27 feb. 1933, Pap. Jong Nederlandse Gemeenschap, AMVC.

18. *De Dietsche Gedachte*, juni 1933, p. 158-166; okt. 1933, p. 41-45; dec. 1933, p. 79. Zat hier vrees voor N.S.B.-infiltratie achter? Deze veronderstelling van dr. Pieter Van Hees is niet onwaarschijnlijk.

19. Goedhuys aan De Smet 17 juni 1933, Pap. Jong Nederlandse Gemeenschap, AMVC. Zie ook over de zogenaamde hogere leiding die nog boven De Smet zou staan hebben: D. MERLEVEDE, *Robrecht De Smet en de Jong Nederlandse Gemeenschap*, in: *Huldeboek Robrecht De Smet, 1875-1937*, Tiel, 1968, p. 112-113 en 118. Merlevede laat blijken dat vele leden niet geloofden dat die hogere leiding een realiteit was, en dat dit uiteindelijk leidde tot irritatie.

20. Over de ondergang van *Vlaanderen*, zie L. VANDEWEYER in: *Wetenschappelijke Tijdingen*. 1986, p. 80-83. H. Ismann aan De Smet, 9 aug. 1934, Pap. Jong Nederlandse Gemeenschap, AMVC. *De Dietsche Gedachte*, sept. 1934, p. 33. In september 1933 was het voorlopig laatste nummer van *Volksorde* verschenen. Het begon opnieuw te verschijnen vanaf 4 augustus 1934.

Aan de basis zijn gedurende deze jaren wat gezellige activiteiten met een jeugdbewegingskarakter te vinden. Maar de malaise zou niet lang op zich laten wachten. Ze begon eind 1934 bij Willem Goedhuys die zijn taak verwaarloosde. Het vertrouwen tussen hem en De Smet was gebroken en De Smet achtte hem ervoor verantwoordelijk dat de Gemeenschap niet aansloeg in Nederland. „Broeder Goedhuys bezit de Jongnederlandse geest niet. Hij blijkt niets te begrijpen van de geest van de Gemeenschap, noch van haar hoge idealen van nationale, christelijke en zedelijke hernieuwing. Zijn geest is een typisch liberale geest”. De Smet vermoedde zelfs dat het in Goedhuys' bedoeling lag hem eruit te werken om de Gemeenschap over te nemen²¹.

Vooraf in april 1935 regende het ontslagen. Uit de brieven blijkt dat het vertrouwen in de leiding volledig zoek was en vooral Goedhuys was de kop van jut. In de ogen van de gewone leden was de leiding een warboel en bovendien mochten ze de leiding niet eens kennen, want de top hulde zich in het duister. Velen voelden zich te veel aan hun lot overgelaten. Er werd zelfs geëist dat Oost- en West-Vlaanderen zouden ontbonden worden, tenzij Goedhuys zou aftreden en met hem al zijn geestesgenoten aan de top²².

Daarmee was de Jong Nederlandse Gemeenschap stervende want de tucht, volgens De Smet „de ziel van de Gemeenschap”, was eruit²³. Een belangrijke oorzaak voor het vleugellam blijven van de Gemeenschap, naast de geheimzinnige en onwerkelijke sfeer die De Smet creëerde, was het bestaan van het Verdinaso, dat door Joris Van Severen in 1931 was opgericht en dat ideologisch verwant was aan De Smets Gemeenschap.

In concurrentie met de dinaso's

De concurrentie met Van Severen werd vrij vlug zichtbaar. Een der eerste propagandavoordrachten van Goedhuys werd grotendeels gevuld met het aflijnen van de verschillen met het Verdinaso. Volgens Goedhuys was de kernidee van de Gemeenschap van een heel ander kaliber dan het Dinasogedoe. De gemeenschapsgedachte primeerde immers: „Nodig is het zo te ordenen dat elk op zijn aangewezen plaats staat. Dat is uitgewerkt in de hiërarchische opbouw van de Jong Nederlandse Gemeenschap,... Economie mag geen hoofdzaak worden. Dat is de grote fout van het Verdinaso”. Met „economie” bedoelde Goedhuys vooral, dat de visie van het Verdinaso te materialistisch was. Vol-

21. De Smet aan Pauline Havelaar, 18 jan. 1935, Pap. Jong Nederlandse Gemeenschap, AMVC. Dr. Pieter Van Hees veronderstelt dat Goedhuys op dat ogenblik al interesse kan betoond hebben voor de toen erg dynamische N.S.B.

22. Vele brieven uit begin 1935 en vooral uit april 1935 in Pap. Jong Nederlandse Gemeenschap, AMVC.

23. De Smet aan Schoenmaeckers, 26 april 1935, Pap. Jong Nederlandse Gemeenschap, AMVC.

gens de Gemeenschap moesten alle volksgenoten kunnen meewerken aan de opbouw van de staat. Bij het Verdinaso zou alles uitlopen op dictatuur. „Bij ons, stelsel der keuze van onder naar de bovenste spits toelopend. Dus de besten in feite door allen verkozen. Daarnaast zetten we onze economische opbouw op corporatieve basis zonder politieke macht maar met raadgevende machten”²⁴.

De succesvolle wervingscampagne van het Verdinaso irriteerde de leiders van de Jong Nederlanders, want ze voelden meteen dat een groot deel van hun natuurlijke achterban door Van Severen werd afgesnoept. Ze reageerden misprijzend: „Ik krijg de indruk dat het steeds meer gewaardeerd wordt dat de Gemeenschap niet meedoet aan dat fanatiseren der massa. Wij moeten niet met de solidaristen gaan concurreren door hun eigen methode te volgen, maar door een rustige en verstandige houding winnen wij alle betere elementen”²⁵.

Een van die „betere elementen” die De Smet toch nog aan Van Severen verloor, was zijn vriend Maurits Geerardijn. Geerardijn had al lang aangedrongen op samenwerking met Van Severen, maar De Smet wenste dat niet. Geerardijn was de krachteloze pogingen van De Smet en zijn Gemeenschap beu: „Iedereen in Vlaanderen weet dat alleen de Dinaso Vlaanderen heeft behoed voor een algemene concentratie der federalisten... Mijn mening is dat de Dinaso reddend werk heeft verricht en de slag moet thuishalen tegen de verenigde federalisten, wat de Jong Nederlandse Gemeenschap op dit ogenblik niet kan”. De vijandige houding van De Smet tegenover Van Severen was hem teveel: „De Jong Nederlanders werd het anti-dinasisme ingepompt, niet de door U voorgestelde samenwerking en dat acht ik een fout”²⁶.

De oorzaak van de afkeer van De Smet voor het Verdinaso lag voor een deel in zijn wantrouwen tegenover de persoon Van Severen, maar was ook te vinden in Duitsland, waar Hitlers nazipartij de Jungdeutscher Orden van de kaart veegde. Van zijn Duitse contacten wist De Smet dat Van Severen toenadering zocht tot de nazi's. Het Verdinaso, en in Nederland de Nationaal Socialistische Beweging van Mussert, beschouwde hij als dublures van de nazipartij: materialistisch en vulgair. Om dat gevaar te bezweren, moest de Gemeenschap krachtdadig het voortouw nemen: „Gebeurt dit niet, dan kan er geen kracht van ons uitgaan tegenover de nationaal-socialisten en hun geestverwanten in Vlaanderen, tegenover de fascisten, de communisten enz... Nu is het nog de tijd om het nationaal-socialisme in het Noorden te stuiten, morgen zal het te laat zijn”. De nationaal-socialisten bestonden in zijn ogen uit „politieke avonturiers en diletantanten met allerlei door wanhoop ingegeven experimenten”²⁷.

24. *Roeland*, 9 april 1933 met verslag van een voordracht van Goedhuys in Antwerpen.

25. Goedhuys aan De Smet, 15 maart 1932, Pap. Jong Nederlandse Gemeenschap, AMVC.

26. M. Geerardijn aan De Smet, 7 sept. 1932, Pap. De Smet, AMVC.

27. Ontwerp van brief De Smet aan? op achterkant van Broekman aan De Smet, 26 sept. 1932, Pap. De Smet, AMVC.

Hoe dan ook, die avonturiers hadden onmiskenbaar succes. Goedhuys schreef De Smet dat in Nederland Mussert zonder twijfel hun voornaamste concurrent was. De Nederlander Cohen-Stuart, prominent Gemeenschapslid in Zeeuws-Vlaanderen en al jaren trouw lezer van *Vlaanderen*, stak zijn bewondering voor de nazi's niet onder stoelen of banken. Hij stelde terecht, dat er verwantschap was met de ideeën van de gemeenschap en dat het verwijt van De Smet over het overdreven materialisme van Hitlers mensen slechts van secundair belang was²⁸.

De krachtige aanpak van het Verdinaso zou de Gemeenschap doen verbleken en haar vele leden afsnoepen. Temeer omdat De Smet absoluut niet op gelijke voet de concurrentie met Van Severen wilde aangaan. Zo verbood hij zijn Nederlandse propagandist Ad. Sassen, om de Dinaso-invloed in het Noorden rechtstreeks tegen te werken. „Hij verlieze niet uit het oog dat wij niet willen zijn een massabeweging maar een bewuste volksbeweging. Wij willen een nationale adel vormen die de massa bewerkt en voorbereidt zodat zij hem, wanneer het ogenblik gekomen is, volgt”²⁹.

De zware concurrentie met het Verdinaso en met de N.S.B. van Mussert dreigde het ledenbestand van de Jong Nederlandse Gemeenschap verder uit te hollen. Maar meteen kwam er een kans om een belangrijke rol te spelen, precies omdat het ideeëngoed zo nauw verwant was met dat van het Verdinaso.

Bij de stichting van het Vlaams Nationaal Verbond

In de loop van 1933 werd duidelijk dat het Vlaams-nationalisme toe was aan een nieuwe politieke concentratie. De verregerende versplintering had tot een electorale nederlaag geleid in november 1932. De man die de concentratie moest realiseren, was het vroegere Brabantse Kamerlid Staf De Clercq. Deze was een weinig opvallend politicus, die omwille van zijn rustig karakter en kleurloosheid graag gezien werd door de meeste andere Vlaams-nationalistische voormannen. Ideologisch was hij op het eerste gezicht moeilijk af te lijnen, maar het feit dat hij betrokken was bij de stichting van het Verbond van

28. Goedhuys aan De Smet, 10 sept. 1932, Cohen-Stuart aan De Smet, 20 sept. en 3 okt. 1932, Pap. Jong Nederlandse Gemeenschap. In zijn memoires *Van Nederlandse tot Dietsse gedachte*, in: *Wetenschappelijke Tijdingen*, 1981, kolom 201-202, vermeldt Cohen-Stuart het feit dat de Gemeenschap „helaas” ideologisch beïnvloed werd door de N.S.B. Hij stelt daarin zichzelf voor als een tegenstander van het nazisme. Uit de briefwisseling in de pap. Jong Nederlandse Gemeenschap, AMVC, blijkt dat vele andere leden toen, net als Cohen-Stuart, heelwat positiever stonden tegenover Hitler en diens ideologie dan De Smet.

29. Sassen aan De Smet, 4 jan. 194, Pap. Jong Nederlandse Gemeenschap. De Smet aan Goedhuys, 16 april 1934 (waarschijnlijk niet verstuurd in deze bewoordingen n.v.d.a.), Pap. De Smet, AMVC.

Vlaams-nationalisten „De Blauwvoet”, toont aan dat zijn anti-Belgicisme en zijn autoritaire gezindheid sterk waren³⁰.

De diverse machtsgroepen in het Vlaams-nationalisme, buiten het Verdinaso, zouden hun best doen om de komende V.N.V.-concentratie ideologisch zoveel mogelijk naar hun kant te trekken. De groep rond *Vlaanderen* en *Jong Dietschland* kwam begin 1933 al eens samen om de politieke toekomst te bespreken en hun mogelijkheden binnen de komende concentratie te evalueren. Willem Goedhuys vertegenwoordigde daar de Jong Nederlandse Gemeenschap³¹.

Eén van de jongeren die binnen het V.N.V. een rol van betekenis zou spelen, was de vroegere seminarist en Gentse student in de rechten Reimond Tollenaere. In zijn studententijd in het begin van de jaren dertig verdedigde Tollenaere de standpunten van *Vlaanderen* en *Jong Dietschland*. Tollenaere was zowat de laatste steunpilaar van De Smet geweest in de studentenwereld en hij bezocht de priester verscheidene malen. Hij had een onafhankelijke visie op de rol van *Vlaanderen* en de toekomst van de Gemeenschap. Zo vond hij de kritiek op het „fascisme” fundamenteel onjuist. Bovendien was de Gemeenschap veel te vormelijk. Actie moest er komen. De Jong Nederlandse Gemeenschap moest het Verdinaso verdringen door het leeg te zuigen. „Het is nu het moment. Ofwel zal alles naar Dinaso toevloeien en wordt dit de laatste minieme kans voor ons volk, ofwel komt er een nieuwe beweging, beter uitgerust, zowel principiëel als in opzicht van de leiders”. Het parlementaire Vlaams-nationalisme zat ondertussen volgens Tollenaere in „ergerlijke domheid” voort te knoeien³².

Tollenaere sprak met De Smet op 20 augustus. De volgende dag schreef hij hem een lange brief waarin hij zijn denkbeelden ontvouwde: „Het is nu het ogenblik. Geen dag mag verloren gaan. De Jong Nederlandse Gemeenschap moet naar voren treden. Maar de methode die de Jong Nederlandse Gemeenschap te volgen heeft is een andere dan die van Van Severen toen hij zijn organisatie oprichtte. Van Severen is rechtlijnig te werk gegaan, hij heeft de anderen afgestoten en gebrutaliseerd. De Jong Nederlandse Gemeenschap moet arbitreren. Er zijn honderden mannen in Vlaanderen die hare gedachten delen, radicale methodes genegen zijn, maar toch niet in Dinaso staan. Die moeten we winnen. Ons werkterrein is voorlopig de nieuwe samengebundelde Vlaams-nationale krachten in de nieuwe organisatie met Staf De Clercq als leider. Het is mijns inziens nu de taak van de gemeenschapsleiders een akkoord met die corporatie te bereiken, waarin aan de Jong Nederlandse Gemeenschap de last zou overgedragen worden de elite (niet alleen de geestelijk weerbare —

30. Over de stichting van het V.N.V.: L. WILS, *150 jaar Vlaamse Beweging. De geschiedenis van het Davidsfonds, 1914-1936*. p. 239-241. Over de rol van De Clercq in „De Blauwvoet”: L. VANDEWEYER, *De eerste barsten in het Vlaamse Front*, in: *Wetenschappelijke Tijdingen*, 1985, p. 78-94.

31. Goedhuys aan De Smet, 26 feb. 1933, Pap. Jong Nederlandse Gemeenschap. AMVC.

32. Tollenaere aan De Smet, 30 juni 1933, Pap. Tollenaere, AMVC.

wat hebben we aan studiekringen: al wat laf is in Vlaanderen sticht een studiekring — maar ook de militair weerbare) te vormen”.

Hij was volstrekt niet begaan met het V.N.V. zelf. „Ik ben evenals U van mening dat deze confederatie niet lang kan bestaan”, want er was een waar generatieconflict gaande, waarbij de „democraten” voor Tollenaere de oude generatie vormden. Het V.N.V. was een kader waarbinnen hij een machtspositie kon uitbouwen. „Als deze federatie uit mekaar breekt moet de Jong Nederlandse Gemeenschap paraat staan. De eerste golf van ontmoediging, onmiddellijk na het federaal statuut ging naar Dinaso, de tweede in de toekomst moet naar de Jong Nederlandse Gemeenschap toe”. In afwachting moest de Gemeenschap dringend versterkt worden, ondermeer door samenwerking met de groep rond *Jong Dietschland*. Hij besloot zijn brief met: „De eerstkomende maanden zullen voor de Jong Nederlandse Gemeenschap beslissend zijn”³³.

Ondertussen zocht Tollenaere toenadering tot De Clercq. Al wat hij te weten kwam rapporteerde hij trouw aan De Smet. Hij sprak over zijn plannen ook met Leo Wouters, die binnen het V.N.V. de *Jong Dietschland*-groep vertegenwoordigde. Die was het met hem grotendeels eens. Daarna stelde Tollenaere aan De Clercq en de *Jong Dietschland*-groep voor om de Jong Nederlandse Gemeenschap tot enige jeugdorganisatie van het Verbond te promoveren. Dat voorstel werd aanvaard. De Gemeenschap zou dus de „slagorde” worden en kreeg in één klap 400 tot 500 leden. Als de federatie uiteen zou vallen, stond de Gemeenschap klaar om de zaak over te nemen. Tollenaere sprak daarover met de Vlaamse Gemeenschapsbroeders Merlevede, Van Hulse en Thiel, die allen enthousiast waren over zijn plannen³⁴.

Tollenaere stapte dan naar De Clercq en legde hem zijn plannen onverbloemd voor. Deze nam daaraan geen aanstoot, meer zelfs, hij vroeg de jongeman om propagandaleider te worden van het V.N.V. Tollenaere stemde toe, op voorwaarde dat De Clercq zijn plannen goedkeurde, hetgeen gebeurde³⁵.

Dit plan verwezenlijken zou niet gemakkelijk zijn. Elke Vlaams-nationalistische voorman ging in het eigen arrondissement immers zoveel mogelijk zijn eigen weg. „Feitelijk is er bij de anderen niets veranderd tenzij dat ze nu een leider hebben — Staf De Clercq! — die niets te zeggen heeft”. De Clercq probeerde zijn positie te verstevigen door te dreigen met ontslag. Dat zou schade berokkenen aan de hele partij en de anderen bonden in. Toen De Clercq voor de tweede maal zijn leiderspost aanvaardde, stelde hij als voorwaarde dat de inrichting van de „kernbeweging” binnen het Verbond zou gebeuren zonder inmenging van de arrondissementsleiders. Het probleem was dat er geen geld

33. Tollenaere aan De Smet, 21 aug. 1933, Pap. Tollenaere, AMVC.

34. Tollenaere aan De Smet, 2 en 21 sept 1933, Pap. Tollenaere, AMVC.

35. Tollenaere aan De Smet, 27 sept. en diverse brieven uit okt. 1933, Pap. Tollenaere, AMVC.

voorhanden was om aan die kernbeweging vleugels te geven. De Clercq zou proberen ergens 150.000 fr. te lenen, voor die tijd een grote som. „Hij wil niet onder de financiële dictatuur van al die halfslachtigen staan als die van Aalst en Limburg. Mislukt die lening, dan mislukt ook de kernbeweging”³⁶.

Goedhuys zou in naam van De Smet met Tollenaere en De Clercq gaan praten. Ook hij bevestigde nadien dat de V.N.V.-leider positief gestemd was. Hij meende zelfs te weten dat De Clercq te gelegener tijd de leiding wilde afstaan aan Kamiel De Vleeschauwer van de *Jong Dietschland*-groep. Maar De Clercq had er tevens op gewezen dat zijn invloed binnen het V.N.V. vooralsnog beperkt was. Hij had er nogmaals binnen de bestuursraad mee gedreigd om de partij op te heffen, als hij zijn zin niet kreeg. „Hij zeide dit bedoeld te hebben als uitdaging, om tenslotte nog meer macht te krijgen. Mijn totale indruk was dat Staf een hoogst vertrouwenwekkend persoon is met prachtige leidersallures, maar zonder enige leidersgaven”. Maar De Vleeschauwer werd nogal negatief ontvangen binnen het partijapparaat. Goedhuys wilde de Gemeenschap niet teveel verbinden met deze persoon. Hoe dan ook, het was zijn en De Smets hoop dat ze hun Jongnederlanders bij elkaar konden houden. Wanneer hun plannen met het V.N.V. zouden mislukken, hetgeen ze verwachtten, dan zouden ze toch versterkt uit de strijd kunnen komen³⁷.

De infiltratiepoging faalde. De Jong Nederlandse Gemeenschap kwam niet versterkt uit de brand, maar viel in werkelijkheid in een diepe put. Had De Clercq geen geld kunnen vinden? Of hadden persoonlijke tegenstellingen de bovenhand gehaald?

Besluit

De Jong Nederlandse Gemeenschap was één van de rechts-autoritaire groeperingen die binnen het Vlaams-nationalisme van het interbellum ontstonden. Het ideeëngoed dat deze organisatie verdedigde werpt een beter licht op de leidende figuur Robrecht De Smet. De Smet vereenzaamde zowel menselijk als intellectueel hoe langer hoe meer en het mystieke compenseerde, maar verdiepte ook zijn verwijdering van het Vlaamse land. Hij wilde zijn „andere” Groot-Nederlandse samenleving opbouwen met zoveel geheimzinnigheid en hij eiste tevens zulk een absolute gehoorzaamheid, dat op de duur zijn volgelingen afhaakten. Des te meer, omdat het Verdinaso, en in Nederland de N.S.B., een gelijksoortige maar actievere sfeer boden.

36. Tollenaere aan De Smet, 27 nov., 4 dec. 1933, Pap. Tollenaere, AMVC.

37. Goedhuys aan De Smet, 21 dec. 1933 met verslag van het onderhoud, en idem 29 (zonder aanduiding van de maand, waarschijnlijk december) 1934, Pap. Jong Nederlandse Gemeenschap, AMVC.

De Jong Nederlandse Gemeenschap was een logisch uitvloeisel van het radicaal anti-Belgische en autoritaire gedachtegoed dat De Smet sinds 1922 via het weekblad *Vlaanderen* de wereld inzond. Dat de infiltratiepoging van zijn groep in het beginnende V.N.V. mislukte, betekent niet dat er helemaal géén resultaten zouden geweest zijn. De propaganda en de activiteiten van de groep rond *Vlaanderen*, inbegrepen de Jong Nederlandse Gemeenschap, heeft er in belangrijke mate voor gezorgd dat het Vlaams-nationalisme de fascistische en pro-Duitse weg opging en zodoende deze politieke familie naar de collaboratie stuwde met de ideologisch verwante Duitse bezetter. Het Groot-Nederlandse ideaal zorgde er anderzijds voor dat verscheidene van De Smet's volgelingen toetraden tot de kleine minderheid die afzijdig bleef of zelfs in het „Dietse” verzet stond.

Keiberg 9
3020 Herent

ARTHUR DE BRUYNE

JULES CHARPENTIER

Afgezant van de Frontbeweging

„Jules Charpentier was meer een man van doen dan van praten. Hij werd tijdens zijn leven miskend. Twee kopstukken van de Vlaamse Beweging, Adiel Debeuckelaere en Hendrik Borginon hebben tot hun dood het stilzwijgen bewaard over de opdracht die ze in 1918 aan Charpentier gaven om over te lopen en contact te zoeken met het Aktivisme. Waarom?

In dit boek licht Arthur de Bruyne de sluier op over de verloochening van Jules Charpentier, een van de sublieme deserteurs”.

UITGEVERIJ DE NEDERLANDEN